

Алла Стадній

НОВІ КОНОТАТИВНІ ЗНАЧЕННЯ
ДІЄСЛІВ У СУЧАСНІЙ УКРАЇНСЬКІЙ
ЛІТЕРАТУРНІЙ МОВІ

(на матеріалі засобів масової інформації)



Міністерство освіти і науки України
Вінницький національний технічний університет

А. С. Стадній

**НОВІ КОНОТАТИВНІ ЗНАЧЕННЯ ДІЄСЛІВ
У СУЧАСНІЙ УКРАЇНСЬКІЙ
ЛІТЕРАТУРНІЙ МОВІ
(на матеріалі засобів масової інформації)**

Монографія

Вінниця
ВНТУ
2014

УДК 811.161.2'367.625

ББК 81.2-2

С76

Рекомендовано до друку Вченою радою Вінницького національного технічного університету Міністерства освіти і науки України (протокол № 5 від 27.12.2012 р.)

Рецензенти:

Н. І Бойко, доктор філологічних наук, професор

І. Я. Завальнюк, доктор філологічних наук, професор

Стадній, А. С.

С76 Нові конотативні значення дієслів у сучасній українській літературній мові (на матеріалі засобів масової інформації) : монографія / А. С. Стадній. – Вінниця : ВНТУ, 2014. — 132 с.

ISBN 978-966-641-554-0

У монографії вперше в українському мовознавстві здійснено комплексний аналіз нових оцінно-конотативних значень дієслів. Установлено оцінний потенціал конотативно маркованих дієслів; визначено структуру конотативно забарвленого дієслова, розглянуто закономірності виникнення та функціонування дієслівної конотації. Виділено й схарактеризовано лексико-семантичні групи конотативно маркованих дієслів.

Для мовознавців, аспірантів, вчителів, журналістів, магістрантів та студентів.

УДК 811.161.2'367.625

ББК 81.2-2

ISBN 978-966-641-554-0

© А. Стадній, 2014

ЗМІСТ

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ.....	4
ПЕРЕДМОВА	5
РОЗДІЛ 1 СЕМАНТИЧНА СТРУКТУРА ДІЄСЛОВА З КОНОТАТИВНИМ ЗНАЧЕННЯМ У СУЧАСНІЙ УКРАЇНСЬКІЙ ЛІТЕРАТУРНІЙ МОВІ.....	7
1.1 Явище конотації у мові	7
1.2 Семантичний статус конотації	11
1.3 Денотація і конотація в семантичній структурі дієслова	13
1.4 Структура конотативного макрокомпонента в семантиці дієслів.....	20
1.4.1 Оцінний компонент.....	22
1.4.2 Емотивний компонент	28
1.4.3 Експресивний компонент	30
1.4.4 Стилїстичний компонент.....	33
1.5 Контекст як сфера реалізації конотативних значень дієслова	35
РОЗДІЛ 2 ПСИХОЛІНГВІСТИЧНІ ЗАСАДИ ВИНИКНЕННЯ НОВИХ ОЦІННО-КОНОТАТИВНИХ ЗНАЧЕНЬ ДІЄСЛІВ.....	43
2.1 Психолінгвістичний аспект дослідження емоційно-оцінної лексики.....	43
2.2 Основні закономірності виникнення нового немотивованого конотативного компонента у значенні дієслова.....	45
2.2.1 Асоціативно-образне уявлення і його роль у формуванні дієслівної конотації	47
2.2.2 Оцінна інтерпретація конотативно маркованих дієслів.....	59
2.2.3 Дієслівна конотація як наслідок емотивного сприйняття.....	65
2.3 Виникнення нових мотивованих конотативних значень.....	68
РОЗДІЛ 3 ПАРАДИГМАТИЧНІ ВІДНОШЕННЯ КОНОТАТИВНО МАРКОВАНИХ ДІЄСЛІВ	76
3.1 Лексико-семантичні групи конотативно забарвлених дієслів антропологічної сфери діяльності.....	76
3.1.1 Дієслова на позначення фінансово-економічних процесів... 77	
3.1.2 Дієслова руху.....	82
3.1.3 Дієслова мовлення.....	85
3.1.4 Дієслова поведінки.....	86
3.1.5 Дієслова вияву почуттів	89
3.1.6 Дієслова на позначення процесу вживання їжі.....	92
3.1.7 Дієслова розумової діяльності	93
3.2 Уплив культурного компонента на формування конотативного значення дієслова.....	94
ПІСЛЯМОВА.....	98
ЛІТЕРАТУРА	102

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ

ВТС – Великий тлумачний словник сучасної української мови

ГУ – газета «Голос України»

Д – газета «День»

ЗМІ – засоби масової інформації

МУ – газета «Молодь України»

ПК – журнал «Політика і культура»

СВ – газета «Сільські вісті»

СФУМ – Словник фразеологізмів української мови

УМ – газета «Україна молода»

ПЕРЕДМОВА

Мовним явищам притаманна динамічність, удосконалення та змінність. Найбільшою мірою динамічність властива лексичному складу. Зміни в словниковому складі пов'язані не лише із запозиченнями та виникненням неологізмів, а й із потенційною можливістю кожного повнозначного слова набувати нових семантичних відтінків, передавати індивідуальне, образне, підлаштовуватися до мовленнєвої ситуації. У лексиці відбуваються не лише кількісні нагромадження, а й постійні якісні зміни. Притаманні мові динамічність і змінність сприяють удосконаленню мовних засобів комунікативного процесу.

Сучасне мовознавство серед мовних категорій виокремлює емотивність – зафіксовані та трансформовані на лексичному рівні емоції. Слово поряд з матеріалізованим у ньому образом об'єктивної дійсності може виражати й емоційно-оцінний стан мовця, його ставлення до навколишнього світу й самого себе.

Частиномовну основу експресивно забарвленого тексту становлять іменники, прикметники, прислівники, дієслова. Якщо конотативно марковані іменники вказують на емоційно-оцінну характеристику істоти, предмета, об'єкта дії, прикметники – на експресивну ознаку, прислівники – на ознаку дії, стану або ознаку іншої ознаки, то дієслова не тільки конотативно називають дію та виражають ставлення до неї, а й через дію емоційно, образно передають події, характеризують суб'єкта мовлення, хоча часто саме семантика дієслів містить сему оцінки.

Дієслово – найскладніша частина мови, оскільки об'єднує низку граматично неоднорідних утворень. Цей лексико-граматичний розряд слів поєднує різні форми і категорії та здатний виражати емоційно-експресивні значення мовлення як засобами різних рівнів мови, так і контекстуально. У мові активно функціонують конотативно марковані дієслова, які на фоні нейтральних значень відрізняються сферами використання. Вони взаємодіють з нейтральними дієслівними лексемами в публіцистичному, художньому та розмовному стилях, але саме публіцистичний стиль найбільш активно фіксує мовні інновації і відображає тенденції розвитку сучасної української літературної мови.

Значною мірою експресивність та емоційність притаманні текстам засобів масової інформації. «Популярні публіцистичні тексти вплива-

Наукове видання

Стадній Алла Сергіївна

**НОВІ КОНОТАТИВНІ ЗНАЧЕННЯ ДІЄСЛІВ
У СУЧАСНІЙ УКРАЇНСЬКІЙ ЛІТЕРАТУРНІЙ МОВІ
(на матеріалі засобів масової інформації)**

Монографія

Редактор С. Малішевська

Оригінал-макет підготовлено А. Стадній

Підписано до друку 10.01.2014 р.

Формат 29,7×42¼. Папір офсетний.

Гарнітура Times New Roman.

Друк різнографічний. Ум. др. арк. 7,62

Наклад 300 (1-й запуск 1–75) Зам № В2014-01

Вінницький національний технічний університет,

КІВЦ ВНТУ,

21021, м. Вінниця, Хмельницьке шосе, 95,

ВНТУ, ГНК, к. 114.

Тел. (0432) 59-85-32.

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи

серія ДК № 3516 від 01.07.2009 р.

Віддруковано ФОП Барановська Т. П.

21021, м. Вінниця, вул. Порика, 7.

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи

серія ДК № 4377 від 31.07.2012 р.